

MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ
ČESKÉ REPUBLIKY

Role a aktivity Ministerstva zdravotnictví v oblasti primární prevence rizikového chování

MUDr. Jarmila Rážová, Ph.D.

Mgr. Lenka Kostecká

Mgr. Jarmila Vedralová

X. Ročník konference PPRCH (2013)

4. - 5. listopad 2013, Praha

ÚVOD

„Když chybí zdraví, moudrost je bezradná, síla je neschopná boje, bohatství bezcenné a důvtip bezmocný.“

Herakleitos z Efesu

- **Zdraví** je definováno jako stav plné tělesné, duševní a sociální pohody a nikoli jen jako nepřítomnost nemoci či vady (WHO, 1946);
- **Účinná a hospodárná péče o zdraví začíná v rodinách, ve školách a na pracovištích.** Významnou rolí všech komponent společnosti je motivovat a usnadňovat ta rozhodnutí, která přispívají ke zdraví, a navrhopvat i realizovat opatření zlepšující zdravotní i životní podmínky lidí. **Zdraví je záležitostí všech, každého z nás;**
- Je ovlivněno celou řadou faktorů – k zásadním patří **životní styl...**

Jaké je zdraví a životní styl českých školáků?

Z výsledků mezinárodní výzkumné studie o zdraví a životním stylu dětí a školáků HBSC (Health Behaviour in School-aged Children) uskutečněné v roce 2010 např. následující zjištění:

- Ø Ve skupině třináctiletých je počet chlapců s nadváhou a obezitou 3x vyšší než ve skupině dívek;
- Ø Tři čtvrtiny dětí nedosahují na 60 minut pohybové aktivity denně;
- Ø 7 z 10 dětí tráví více než dvě hodiny denně u počítače;
- Ø V 15 letech pravidelně snídá pouze 46 % chlapců a 42 % dívek;
- Ø Polovina třináctiletých a tři čtvrtiny patnáctiletých má zkušenost s tabákem, pravidelnými kuřáky je 18 % patnáctiletých dětí, přičemž dívky kouří výrazně častěji než chlapci;
- Ø V mezinárodním srovnání naše třináctileté dívky v kouření zaujímají dokonce druhé místo hned za Grónskem.
- Ø V konzumaci alkoholu třináctiletí a patnáctiletí v mezinárodním srovnání zaujímají příčku první.

Zdroj: www.mzcr.cz/TZ/

více informací: www.hbsc.org

Dlouhodobé priority v podpoře zdraví

- Podpora správné výživy;
- Tvorba prostředí podporujících zdraví, snižování expozice nepříznivým vlivům;
- Podpora dostatečné pohybové aktivity;
- Prevence užívání tabáku, alkoholu a drog;
- Prevence úrazů a násilí na dětech;
- Péče o zdraví v průběhu celého života;

Strategické dokumenty významné pro podporu zdraví dětí a mládeže v ČR

- Ø Dlouhodobý program zlepšování zdravotního stavu obyvatelstva ČR – Zdraví pro všechny v 21. století (UV 1046/2002) - *k dispozici Zpráva o hodnocení plnění jednotlivých cílů dokumentu Zdraví 21 (2013);*
 - Ø Koncepce hygienické služby a primární prevence v ochraně veřejného zdraví (2013);
 - Ø Národní program řešení problematiky HIV/AIDS v ČR na období let 2013-2017
 - Ø Národní akční plán prevence dětských úrazů na léta 2007 – 2017.
-
- Ø Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013 - 2018;
 - Ø Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže na léta 2007 – 2013 (UV 611/2007);
 - Ø Strategie prevence kriminality na léta 2012-2015 (UV 925/2011);
 - Ø Národní strategie protidrogové politiky na období 2010 – 2018 (UV 340/2010)

K aktivitám MZd v oblasti primární prevence – koncepční činnost

- Dlouhodobý program zlepšování zdravotního stavu obyvatelstva ČR – Zdraví pro všechny v 21. století (Program ZDRAVÍ 21) (2002)

(Cíl 3 – Zdravý start do života, cíl 4 – Zdraví mladých, Cíl 11 - Zdravější životní styl, Cíl 12 snížit škody způsobené tabákem, alkoholem a jinými návykovými látkami atd.)

- Vyhodnocení implementace Zdraví 21 zpracoval SZÚ ve Zprávě o hodnocení plnění jednotlivých cílů dokumentu Zdraví 21 (2013);

Ø Je zřejmý **nárůst užívání tabákových výrobků o děti a mladistvých**; Projevuje se v zemích západní a severní Evropy již nastoupený **trend převažujícího počtu kouřících dívek nad chlapci** (22 % 15ti-letí chlapci versus 28 % 15ti-leté dívky, HSBC 2010). **Dostupnost tabákových výrobků** je u mladých lidí i navzdory nově zavedeným legislativním opatřením po roce 2002 **vysoká**;

Ø **Varovná** je i situace **dětí a mladistvých v konzumaci alkoholu** – ve věku 13 let konzumuje minimálně jednou týdně alkohol 15 % chlapců a 10 % dívek (ve věku 11 let 6,9 % chlapců a 4 % dívek) (HBSC, 2010).

K aktivitám MZd v oblasti primární prevence – koncepční činnost

V září 2012 Regionální výbor WHO pro Evropu schválil rámcový program **ZDRAVÍ 2020**

- Ø Zaměřuje se na zlepšení zdraví pro všechny a na překonávání nerovností ve zdraví cestou lepšího vedení a řízení v oblasti péče o zdraví. Principem je péče o zdraví v průběhu celého života;
- Ø Základem je přístup na úrovni celé společnosti, vč. všech úrovní státní správy;
- Ø K dispozici český překlad a v přípravě **Národní strategie Zdraví 2020** – bude předložena vládě ČR do konce roku 2013;
- Ø Je nezbytným koncepčním materiálem pro čerpání prostředků v plánovacím období EU 2014-2020.
- Ø Hlavní teze budou realizovány prostřednictvím akčních plánů, v souladu s prioritními oblastmi Koncepce hygienické služby a primární prevence v ochraně veřejného zdraví.
- Ø Ustavena resortní pracovní skupina pro tvorbu těchto akčních plánů.

K aktivitám MZd v oblasti primární prevence – **koncepční činnost**

V přípravě první meziresortní dokument reagující na vysokou míru užívání alkoholu v ČR - Národní akční plán k omezení škod působených alkoholem

- **Ustanovena resortní pracovní skupina za účelem jeho vytvoření**
- **Následně bude komunikován meziresortně**
- **Nelegislativní úkol Vlády ČR s termínem projednání v roce 2013**
- **Úkol MZ vyplývající z Akčního plánu realizace Národní protidrogové strategie protidrogové politiky na období 2013 až 2015**

Příklady spolupráce MZd s dalšími resorty „Zdraví ve všech politikách“

Školství

- výchova ke zdraví
- školní stravování

Zemědělství

- Ovoce do škol
- Školní mléko

Vnitro

- Prevence kriminality
- Bezpečnost

Dopravy

- Cyklostrategie
- Prevence dopravních úrazů

atd.

Dotační programy MZd týkající se v různé míře prevence a podpory zdraví a jejich priority pro rok 2014

Národní program zdraví – projekty podpory zdraví:

Ozdravění výživy a optimalizace pohybové aktivity (prevence nadváhy a obezity); Prevence užívání tabáku a nadměrné spotřeby alkoholu; Komplexní projekty

Péče o děti a dorost: Prevence úrazů v dorostovém věku; Prevence násilí a podpora bezpečnosti pro děti; Systémová podpora správné výživy dětí ve věku 0 - 3 roky

Program prevence kriminality: Prevence rizikového chování se zaměřením na kyberšikanu

Národní akční plány a koncepce:

Mezi prioritami: Problematika výživy a obezity u dětí

Národní program řešení problematiky HIV/AIDS:

Mezi prioritami: Preventivní edukační a intervenční aktivity realizované zejména v rizikově se chovajících populačních skupinách a populaci adolescentů.

Protidrogová politika: Dlouhodobě jsou podporovány projekty zaměřené na poskytování zdravotních služeb osobám závislým na návykových látkách, a to prioritně poskytovaných v dané oblasti dětem a mládeži

Dotační programy MZd: Národní program zdraví – projekty podpory zdraví

Priority 2014:

- Ozdravění výživy a optimalizace pohybové aktivity (prevence nadváhy a obezity);
- Prevence užívání tabáku a nadměrné spotřeby alkoholu;
- Komplexní projekty.

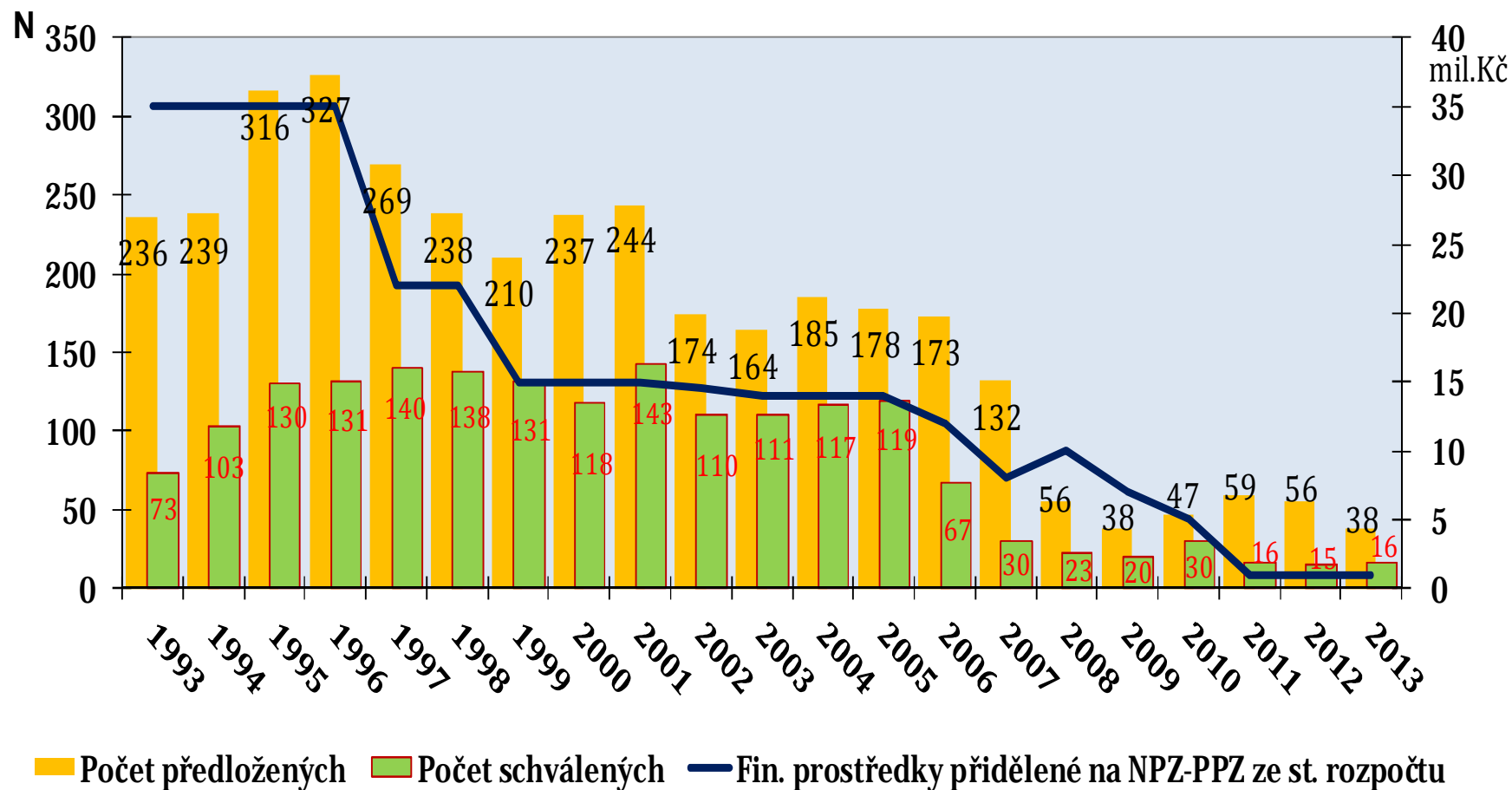
Cíl:

Dlouhodobě podporovat zájem o aktivní vztah a odpovědnost ke zdraví a zdravému životnímu stylu a jejich posilování a podporu ve společnosti prostřednictvím realizace projektů podpory zdraví.

Dotační program MZd: Národní program zdraví – projekty podpory zdraví

Výsledky veřejného výběrového řízení 1993 - 2013

Příklady **projektů podpory zdraví** zaměřených na podporu zdraví dětí a mládeže 2013 (1/3)

Normální je nekouřit

Řešitel: Státní zdravotní ústav

Projekt je zaměřený právě na děti mladšího školního věku v 1. – 5. třídách. Byly vytvořeny materiály, 5 pracovních sešitů pro první až pátou třídu, které slouží jako návod, jakým způsobem s dětmi pracovat. Materiály jsou vytvořeny skutečně tak, aby byly pro děti přitažlivé a důležité informace získávaly děti naprosto přirozeným způsobem. Přestože se projekt nazývá „Normální je nekouřit“, zahrnuje komplexně i další informace o pohybu, o výživě, ale i o přátelství a správném chování. Spolupráce s pedagogickými pracovníky, rodiči i širokou veřejností.

„Školní informační kanál-moderní forma prevence“

Řešitel: Státní zdravotní ústav

Cílem projektu je efektivní prevence chronických neinfekčních onemocnění s důrazem na rizikové faktory životního stylu především na kouření, alkohol, pohybovou aktivitu, stres a výživu u žáků a studentů na základních a středních školách vysíláním tematických videospotů. Kromě spotů budou připraveny jednotlivé tematické manuály pro učitele a interaktivní workshopy s možností zvýšení znalostí v oblasti rizik životního stylu a tím možnosti oddálení vzniku chronických neinfekčních onemocnění.

Příklady **projektů podpory zdraví** zaměřených na podporu zdraví dětí a mládeže 2013 (2/3)

Informační kampaň na téma WHO 5 klíčů k bezpečnému stravování, hygiena při manipulaci s potravinami a zdravá výživa

Řešitel: Ústav zemědělské ekonomiky a informací

Základním cílem a ideou tohoto projektu je v maximální míře informovat vybrané věkové kategorie: děti MŠ a příslušné vychovatele, žáky I. a II. stupně ZŠ a jejich učitele a středoškolskou mládež o základech správné životosprávy, zdravé výživy, o základních hygienických pravidlech při manipulaci s potravinami a o prevenci před onemocněními a otravami z potravin (dle doporučení WHO – 5 klíčů).

Děti MŠ: Výuková představení Žáci I. stupně ZŠ: Výukové programy
Žáci II. stupně ZŠ a učitelé: Webové stránky www.viscojis.cz/teens, Výukový program, interaktivní pracovní sešity

Studenti SŠ: Webové stránky www.viscojis.cz/teens

Poradenské centrum Výživa dětí

Řešitel: Občanské sdružení Výživa dětí

Poskytování bezplatného poradenství v oblasti správné výživy a zdravého životního stylu dětem od 3 do 18 let na celém území ČR.

Bezplatná informační telefonní linka 800 230 000

On-line poradna na stránkách www.vyzivadeti.cz

Osobní konzultace v poradně pro děti s výraznou nadváhou, obezitou, dietní úpravou. Vyhodnocování [Dotazníku stravovacích zvyklostí](#)

Příklady projektů podpory zdraví zaměřených na podporu zdraví dětí a mládeže 2013 (3/3)

Škola podporující zdraví v ČR : rozvoj, inovace a hodnocení

Řešitel: Státní zdravotní ústav

Hlavním cílem celého projektu je realizace osvědčených i nových aktivit v kontextu evropského programu Škola podporující zdraví v ČR ke zlepšování podmínek k podpoře zdraví do škol všech typů.

Program Škola podporující zdraví vznikl jako mezinárodní projekt, iniciovaný Světovou zdravotnickou organizací.

Ideově se opírá o tři pilíře, jež mají vyjadřovat kvalitnější životní prostředí pro žáky s tímto programem:

- Ø pohoda prostředí,
- Ø zdravé učení,
- Ø otevřené partnerství.

Dotační programy MZd: **Péče o děti a dorost – příklady podpořených projektů v roce 2013**

Analýza rizikových faktorů suicidálního chování a sebepoškozování v dětství a adolescenci se zaměřením na oblast poruch příjmu potravin

Řešitel: FN Motol Dětská psychiatrická klinika

Cílem projektu je analýza rizika suicidálního a sebepoškozujícího chování v souvislosti s poruchami příjmu potravy

Prevence úrazů ve sportu a domácích úrazů v činnosti PLDD a úrazů dětí v nemocničním prostředí

Řešitel: Národní koordinační centrum prevence dětských úrazů, násilí a podpory bezpečnosti u dětí

Cílem projektu je

- 1) prevence sportovních úrazů dětí do 19 let,**
- 2) podpora úrazové prevence v praxi PLDD (praktičtí lékaři pro děti a dorost) v rámci preventivních prohlídek,**
- 3) podpora činnosti zdravotnického personálu v nemocnicích v rámci úrazové prevence dětí.**

K dalším aktivitám v rámci rezortu MZd: **legislativní činnost**

Probíhá novelizace zákona č. 379/2005 Sb., o ochraně před škodami o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů

Ø Předložen bude návrh nového zákona, který zákon č. 379/2005 Sb. nahradí.

Ø Jednou z hlavních priorit je zvýšení ochrany dětí a mládeže před škodami působenými návykovými látkami.

Ø Aktuálně ve fázi vypořádávání připomínek obdržených v rámci vnějšího připomínkového řízení – aktuální termín pro předložení vládě ČR: březen 2014

K dalším aktivitám v rámci rezortu MZd: **SZÚ a KHS**

Činnost Státního zdravotního ústavu v Praze

- Koordinace Programu Škola podporující zdraví;
- Aktivity dislokovaných pracovišť SZÚ v podpoře zdraví a prevenci v regionech;
- Mezinárodní projekty;
- Národní Help line AIDS atd.

Činnost krajských hygienických stanic

- Státní zdravotní dozor v oboru hygiena dětí a mladistvých;
- Edukační činnost, podpora zdraví a regionální zdravotní politika atd.

Prevence a podpora zdraví v kontextu Evropské unie

- Ochrana a podpora veřejného zdraví patří k hlavním prioritám Evropské unie;
- EU se zaměřuje se na prevenci nemocí, podporu zdravého životního stylu i ochranu veřejného zdraví (ochranu před zdravotními hrozbami);
- EU doplňuje zdravotní politiku svých členských států, jednotlivé členské státy však samy nesou plnou odpovědnost za organizaci politiky ochrany a podpory veřejného zdraví.

Aktivity EU v oblasti prevence a podpory zdraví - příklady

V oblasti **omezování kuřáctví:**

Ø Legislativa EU v oblasti kontroly tabáku (směrnice 2001/37/ES ohledně tabákových výrobků atd.)

Ø Preventivní EU kampaně (probíhající i v ČR) např.:

„Ex-kuřáci jsou nezastavitelní“

Kampaň je zaměřená na odvykání kouření, cílovou skupinou jsou lidé ve věku 25 – 34 let, využití mj. iCoach/

Další oblasti, kde vyvíjeny aktivity i se zaměřením na děti a mládež:
výživa a pohybová aktivita, omezování škodlivého užívání alkoholu, duševní zdraví, sexuální zdraví a HIV/AIDS, drogy atd.

Více informací o dění na úrovni EU např.:

Portál EU o zdraví

(<http://ec.europa.eu/health-eu/>)

DĚKUJEME ZA POZORNOST.

Kontakty:

MUDr. Jarmila Rážová, Ph.D.

Ministerstvo zdravotnictví

Vrchní ředitelka úseku ochrany veřejného zdraví a řízení hygienické služby

a zástupkyně hlavního hygienika ČR

jarmila.razova@mzcr.cz, vh@mzcr.cz

Tel.: 224 972 419

Mgr. Lenka Kostecká

Ministerstvo zdravotnictví

Oddělení zdravotních programů

lenka.kostecka@mzcr.cz

Tel.: 224 972 169

Mgr. Jarmila Vedralová

Ministerstvo zdravotnictví

Oddělení zdravotních programů

jarmila.vedralova@mzcr.cz

Tel. 224 972 583

www.mzcr.cz